

A bestseller író, az arkangyali haragú színikritikus és a kedélyes elbeszélő irodalmi vállalkozása

Zilahy Lajos *Híd* (1940–1944) című hetilapja

Érdekes kísérlet volt a *Híd* című hetilap az 1940-es évek elején: a főszerkesztő, Zilahy Lajos szándéka szerint egyszerre akart szórakoztatni és a legkomolyabb társadalmi problémákkal foglalkozni, különböző műveltségű és anyagi helyzetű olvasókat elérni, s számukra változatos és igényes olvasmányt adni. Mindehhez a főszerkesztő a korszak számos jelentős íróját megnyerte munkatársul: többek között az „arkangyali haragú” kritikust, Németh Lászlót és a lapban kedélyes-anekdotázó hangvételű írásaival szereplő Móricz Zsigmondot. Németh László találó megfogalmazása szerint a *Híd* átmenetet akart képezni a *Színházi Magazin* és a *Kelet Népe* között. Ha kíváncsiak vagyunk arra, milyen volt a hétköznapi élet 1940–1944 között, hogy milyen színdarabokat és filmeket mutattak be, hogy hogyan alakult a női divat, és mik voltak azok a világpolitikai események, amelyek az átlagolvasóhoz is eljutottak – akkor érdemes belelapoznunk ma is a hetilap számaiba. Ugyanakkor irodalomtörténet-írásunk számára is érdekes lehet a *Híd*, mivel szépirodalmi közleményeinek, sőt riportjainak, film- és színikritikáinak a szerzői a korszak legkiválóbb írói voltak: a főmunkatársak, Móricz Zsigmond, Németh László, Tamási Áron, Kodolányi János és Féja Géza írásai mellett Nagy Lajos és Tersánszky Józsi Jenő, Jékely Zoltán és Takács Gyula, Fekete István, Hunyady Sándor, Sinka István és Erdélyi József, de Mécs László vagy Veres Péter is rendszeresen publikált a lapban.

A főszerkesztőnek főképp a népi írók legjobbjával sikerült állandó munkakapcsolatot kialakítania, gondosan ügyelt a lapban megjelenő szépirodalmi közlemények színvonalára annak ellenére, hogy fő célja – amerikai mintára – egy széles olvasóközönséget megcélzó, szórakoztató-ismeretterjesztő magazin létrehozása volt. A hetilap a folytatásos regények, novellák és versek mellett képes riportokban számolt be egy-egy kiállításról, Németh László, illetve Féja Géza színikritikáiból értesülhettek az olvasók a legújabb színházi bemutatókról, de volt filmrovat, sőt sportrovat is. A kulturális élet eseményei mellett minden

számban találhatunk egy-egy fontosabb társadalmi, politikai vagy tudományos kérdéssel foglalkozó írást, legyen szó akár a népi kollégiumok életéről, az atomfegyverről vagy a Kitűnőek Iskolájáról. Az utolsó oldalakon receptek, rejtvények, viccek, néhány kép a legújabb divatról, később filmszínészek fotói következtek. Különösen jelentős a *Híd* képanyaga, állandó fotósa, Escher Károly ekkoriban már mind hazai, mind nemzetközi szinten elismert fotóművész volt, az 1931-ben Londonban kiadott *Modern Photography* című könyv szerkesztői is beválogatták a világ 100 legjobb modern fotóművészei közé. Nem véletlenül: Escher képeivel több művészfotó-kiállításon is részt vett, s az 1938-as Velencei Biennálén munkáját ezüstéremmel jutalmazták. A szakirodalom szerint a hazai újságírásban addig alárendelt szerepet betöltő fénykép az ő felvételeivel vált a szöveggel egyenrangúvá.¹

A *Híd* külön érdekességét az adja, hogy lapjain jól megfértek egymással a különböző világnézetű és politikai elkötelezettségű írók, ami megfelelt a főszerkesztő szándékának: lapjával hidat akart verni a különböző osztályok, felekezetek, az eltérő politikai irányzatok között.

A hetilapot magas példányszámban adták ki, mégis mára már alig-alig hozzáférhetők egyes számai, mivel a háború után fellelhető példányait megsemmisítették, ahogy elpusztult az a világ és mentalitás is, amelyet a hetilap sugárzott. Jelentősebb szerzőinek az eredetileg a *Híd*-ban megjelent írásai esetenként külön kötetben vagy gyűjteményekben a mai olvasó számára is elérhetők, de egészen más a hatásuk, ha eredeti környezetükben találkozunk velük. Ilyenek például Németh László színikritikái, amelyek szövege mellett a *Híd*-ban ott vannak a színházi fotók is, vagy Móricz rövid írásai, novellaszerű riportjai, amelyeknek keletkezésük idején napi aktualitásuk volt, elég itt talán csak a második bécsi döntés, 1940. augusztus 30. után nem sokkal megjelenő a *Székely a bárban* című írására utalnunk.²

A *Híddal* eddig még egyáltalán nem foglalkozott irodalomtörténet-írásunk, holott érdekes és egyáltalán nem elhanyagolható orgánus volt az 1940-es évek elején. A következő kis tanulmánnyal ezt a hiányt igyekezzünk valamennyire pótolni.

Egy folyóirat metamorfózisa: *Napkeletből* (1923–1940) *Híd* (1940–1944)

Kállay Miklós, a *Napkelet* utolsó főszerkesztője folyóirata egykori előfizetőihez írt levelében a *Híd* című hetilapot a *Napkelet* folytatásaként ajánlotta a címzettek figyelmébe, bár a két lap profilja között jelentős eltérés mutatkozott: a *Napkelet* annak idején Klebelsberg Kuno a művelt középosztály megteremtése céljából

1 Papp Judit: Múlt és jelen. „Pillanatképek” a XX. századból.

<http://doktori.mke.hu/sites/default/files/doktori/Papp%20Judit%20%C3%A9rtekez%C3%A9s%203%20MB.pdf>

2 Móricz Zsigmond: *Székely a bárban*. *Híd*, 1940, 2. sz., 9–10.

indíttatta el, a *Híd* eredetileg – az Athenaeum Kiadó vezetőségének elképzelése szerint – a kiadó saját kiadványai reklámozását szolgálta volna. Az Athenaeum vezetői számára a példát talán a Franklin Kiadó *Tükör* (1933–1942) című hetilapja adhatta, amely ismert szerzők főképp könnyedebb hangvételű novelláit, verseit hozta rövid, szórakoztató írások, hangulatos fotók és sok reklám kíséretében. A leközlött írások egy része pedig természetesen a kiadónál frissen megjelent könyvekből vett részletek voltak.

A *Híd* főszerkesztőjének az Athenaeum vezetősége egyik legsikeresebb szerzőjüket, Zilahy Lajost kérte fel, akinek 1922–1944 között töretlen volt a népszerűsége az olvasók körében: szinte minden évben megjelent egy új kötete ma már elképzelhetetlen példányszámokban és szerzői honoráriumokkal.³ Ugyanakkor Zilahy több volt egyszerű bestseller írónál, nemcsak mint „húzó névre” számíthattak rá az új lapnál. Hatalmas népszerűségét és kiterjedt kapcsolati hálóját ugyanis fontos társadalmi és szociális ügyek támogatására használta fel már korábban is: felelősnek érezte magát Magyarország sorsának alakulásáért, és tevőlegesen is igyekezett részt vállalni annak alakításában. Ezért támogatta a népi írók mozgalmát, ezért ajánlotta fel összes művei jogdíját a Kitűnőek Iskolájának létrehozására 1942-ben, és ezért vállalta el nagy ambícióval a *Híd* című hetilap főszerkesztői pozícióját is 1940 nyarán. A hetilap főmunkatársai is főképp az Athenaeum Kiadó szerzői közül kerültek ki: Kállay Miklós, a *Híd* szerkesztője egyben az Athenaeum kiadói osztályának vezetője is volt, Móricz Zsigmond, Féja Géza, Kodolányi János pedig szerzőként kapcsolódtak a kiadóhoz.

A *Híd* nagy kezdő tőkével indult. A főszerkesztő kezdetben havi 15 000 pengővel gazdálkodhatott, amelyből futotta a szerkesztők, illetve főmunkatársak magas fizetésére. Zilahy mint főszerkesztő havi 1000 pengő fizetést kapott, Kállay Miklós felelős szerkesztőként 600-at, Mihályfi Jenőt, aki Zilahy mellett 1936–1939 között a *Magyarország* című napilap szerkesztője volt, 500 pengős fizetéssel alkalmazták szerkesztőnek, a főmunkatársak (Németh László, Móricz Zsigmond, Tamási Áron és Féja Géza) 500-500 pengős fizetést kaptak, Kodolányi János pedig havi 800 pengőt. Ezért vállalniuk kellett, hogy minden számba írást adnak, illetve részt vesznek a heti szerkesztőségi megbeszéléseken.⁴ Mit jelentett a havi 500 pengős fizetés a korban? Figyelembe véve azt, hogy a szépirodalmi folyóiratok átlagosan 5-8 pengőt fizettek egy-egy versért, és évi minimum 3500-4500 pengős kereset tette lehetővé a középosztálybeli életmód folytatását,⁵

3 A *Halálos tavasznak* 1934-ben például már a 9. kiadását nyomták, az 50–60 000 példányt, *A két fogoly* (1927) című háborús regényének 1937-ben 76–80 000 példányát adták ki, *A szökevény* (1931) című regénye 1937-ben az 50–54 000 példánynál járt.

4 „A fenti illetmény fejében a *Híd* minden számába kisebb, nagyobb cikkeket tartozik írni szerkesztői megbeszélés alapján. Tartozik hetenként egyszer szerkesztői konferencián részt venni.” Tamási Áron szerződése, kelt 1940. november 16., érvényes 1940. október 1-jével. MOL Z1508. 15. cs. 1935. i.

5 Kövér György – Gyáni Gábor: *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig*. Bp., 2006, Osiris Kiadó.

az 500 pengő kifejezetten jó fizetésnek mondható egy főmunkatársi pozícióban.

A *Híd* 1940. szeptember 6-án kapta meg a lapengedélyt, az első száma 1940. szeptember 27-én jelent meg. Három hónap elteltével, 1940. november 30-ai ülésükön a *Híd* főmunkatársai összegezték addigi tapasztalataikat, megfogalmazták a további teendőket. A feladatokat úgy osztották fel maguk között, hogy Zilahy a szépirodalomért, Németh László a versek mellett a színházért és filmért, Tamási az erdélyi írókért, Féja Géza a történelemért, Kodolányi a néprajzért és östörténetért lesz felelős. Kállay Miklós feladata a „lendületes szellemi adminisztráció”.

A *Híd* szűkebb írói körébe be akarták vonni Veres Pétert, Erdélyi Józsefet, Sinka Istvánt, Szabó Lőrincet, Illyés Gyulát, Gulyás Pált, Kós Károlyt, Tompa Lászlót, Erdei Ferencet, Kovács Imrét, Jankovich Ferencet, Tersányszky Józsi Jenőt és Dallos Sándort. Egy másik listán rögzítették, hogy ezen kívül még kitől kérnek írást: Kiss Jenő, Wass Albert, Szabédi László, Nyirő József, Reményik Sándor, Juhász Géza, Jékely Zoltán, Kovács Aladár, Szűcs László, Kovács László, Vass László, Weöres Sándor, Bartók János, Veres Sándor, Tatay Sándor, Koczog Ákos, Gombos Gyula, Kovács György (Marosvásárhely), Molter Károly, Gagy László, Győri Dezső, Darvas József, Szabó Zoltán.⁶

A szerkesztőségi ülésen kimondták azt is, hogy a lap iránya népi legyen: „művekben és nemzetrevelésben”, a „vezető cikk legyen harcos a népi irány szemszögéből”. Rendszeresen hozzanak irodalmi riportokat a magyar vidékről, interjúkat a magyar társadalom minden rétegéről fényképekkel. A szépirodalom mellett a szórakoztatás és a hasznos tudnivalók is kapjanak külön rovatot.

A Magyar Irodalmi Társaság elnökét, gróf Zichy Rafaelnét szintén alkalmazták a lapnál, mivel a *Híd* indítását az tette lehetővé, hogy a *Napkelet* kiadó társaság 1940. július 5-én a *Napkelet* tulajdonjogát „átruházta” az Athenaeum Kiadóra, a nyomdai fizetési hátralékuk megfizetésén kívül minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül. Kikötésük csak annyi volt, hogy az új lap ugyanolyan szellemiségű legyen, mint a *Napkelet* volt, ennek ellenőrzését a Magyar Irodalmi Társaság mindenkori elnöke, aktuálisan gróf Zichy Rafaelné, illetve helyetteseként Kállay Miklós és Cavallier József jogosult elvégezni.⁷ Az Athenaeum Kiadó Zichy Rafaelnéval 1940 októberében tanácsadói és lektori szerződést kötött havi 300 pengős fizetéssel, mivel „az új Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. tevékenysége során különös és fokozott gondot kíván fordítani a katolikus tömegek jó és olcsó könyvekkel való ellátására”.⁸ Az Athenaeum Kiadó jól járt ezzel az üzlettel, hiszen a *Napkelet*nek 10 000 pengő körüli nyomdatartozásán kívül egyéb terhei nem voltak, s ráadásul az igazgatótanács úgy számolt, hogy ennél kisebb összeggel is meg fog elégedni a Stephaneum nyomda.⁹ Az egykori *Napkelet*-

6 OSZK Kézirattár, Fond 215/306.

7 MOL Z1508. 15. cs. 1935. i. sz.

8 Zichy Rafaelné szerződése: MOL Z1508. 15. cs. 1935. i. sz.

9 Athenaeum Igazgatósági Jegyzőkönyvek, 1940. július 29. MOL Z 723.

szerzők közül többeket is alkalmaztak a *Hídnál*: Jékely Zoltán, Kilián Zoltán, Lovass Gyula, Mécs László, Marék Antal, Nagy Méda, Rónay György, Takáts Gyula, Molnár Kata, Reményik Sándor, Sötér István neve tűnt fel az évek során a *Híd* hetilapban.

A munkatársak szervezése

A munkatársak toborzása személyes kapcsolatokon keresztül indult: a népi írók közül sokan Móricz vagy Féja Géza révén kerültek a laphoz, Kállay Miklósnak főképp a katolikus írók, illetve a napkeletesek között voltak kapcsolatai, az erdélyieket elsősorban Tamási Áron meghívása mozgósította. A meghívó levelekben hangsúlyozták, hogy a lap a szerzők könnyedebb írásait várja. Németh László felesége a *Híd*-ban egyenesen egy modern *Új Időket* vélte felfedezni.¹⁰ Ezért javasolta azt Gulyás Pálnak egy levelében, hogy „küldjön fel nekünk néhány leíró vagy szórakoztató, szóval könnyebb verset, én beviszem Zilahynak, és hozzanak közülük, amikor tudnak egyet-egyet”.¹¹ Ez a tendencia később is folytatódott, ugyanilyen irányban nyilatkozott Móricz Zsigmond is a *Kelet Népe* egyik munkatársának: „A komoly problémákat nekünk kell adnotok – a szórakoztatót a *Hídnak*.”¹²

Az Athenaeum Irodalmi Tanácsának 1940. november 12-ei ülésén részletesebben foglalkoztak a *Híddal* kapcsolatos eddigi tapasztalatokkal. Kállay Miklós hangsúlyozta, hogy a *Híd* a reklám mellett egy írói kör kialakítását is szolgálja, főképp mivel: „az átállítás előtt az Athenaeummal szerződéses viszonyban állókkal túlnyomó részben felsőbb intézkedésre kénytelenek voltunk az összeköttetést megszakítani”. Egyben elkezdték az erdélyi írók bekapcsolását is. Az első időben persze mind az anyagiak, mind a szerkesztés terén átmeneti nehézségek lehetségesek, de kérte a tanács türelmét és véleményét a lapról.

A lap további fejlődését meghatározta a főmunkatársak: Móricz, Németh László, Tamási Áron, Féja Géza és Kodolányi János személye, közülük az egyik legnagyobb név Móricz Zsigmondé volt, aki az Athenaeum Kiadó egyik legnépszerűbb szerzője volt ebben az időben. Új könyveit komoly példányszámban adták ki, s emellett a régieket is rendszeresen újranyomták. A *Híd* főmunkatársaként gyakran jelentek meg írásai a lapban: novellák, visszaemlékezések, riportok. Ahogy naplójából és levelezéséből tudjuk, Móricz állandó pénzgondokkal küzdött, hiszen családja mellett népes rokonságát is támogatta anyagilag. Így jól jött számra a *Híd* meghívása is, főképp mivel épp 1939 decemberében mondtak fel neki az *Est*-lapoknál miután az állami kézbe került: „valószínűleg

10 Németh Lászlóné levele Gulyás Pálnak, 1940. október 11. = *Egy barátság levelekben. Gulyás Pál és Németh László levelezése*. Bp., 1990, PIM, 262.

11 Németh Lászlóné levele Gulyás Pálnak, 1940. okt. 21. = *Egy barátság levelekben*, i. m. 264.

12 Móricz Zsigmond Herceg Jánosnak, 1942. febr. 5. = Tasi József (szerk.): *Móricz Zsigmond, a Kelet Népe szerkesztője. Levelek*, II. Bp., 1999, Argumentum Kiadó–Magyar Irodalom Háza, 393.

drágállottak ezer pengőt adni, most már állami pénzből, hat cikkért egy hónapban”¹³ – jegyezte meg keserűen Magoss Olgához írt egyik levelében.

Ráadásul éppen nem sokkal a *Híd* indulása előtt, 1939 decemberében vette át a *Kelet Népe* szerkesztését is, amely nemcsak sok munkát, de újabb anyagi terheket is jelentett Móricz számára, aki folyóirata felfrissülő munkatársi gárdájában számított Zilahy Lajosra is: „Drága Lajosom, egy hónapja beteg vagyok, csak pénteken jöttem be először, s ez a buta betegségnek sem nevezhető állapot annyira letört, hogy bár mindennap készülök neked is írni, nem bírok annyi erőt összevakarni, hogy megmondjam, hogy nagyon szeretnék megkérni, állj be közénk tizenkettedik apostolnak. Krisztus a magyar Nép.

Ide mellékelem, ha elkerülte volna figyelmedet, a *Kelet Népe* legutolsó számát. A Németh Laci által meglökött kő nagyon kezd gurulni, már egész sereg levél jött, emberek jelentkeznek. [...] Én a te Kitűnőek Iskolájába örömmel beiratkozom, te pedig a mi »tehetségmentő« vásárunkba csatlakozz be!”¹⁴

Zilahy ugyan nem lett a *Kelet Népe* állandó munkatársa, csak két írása jelent meg a lapban, mindkettő témája a Kitűnőek Iskolája volt, ellenben a *Híd* megindulásakor rögtön felkérte Móriczt főmunkatársnak, aki egészen haláláig dolgozott a *Híd*-ba. Zilahy azzal is segítette Móriczt, hogy megfilmesítette *Betyár* című írását,¹⁵ amiért Móricz 1941 decemberében külön is köszönetet mondott: „Arról mindenestre biztosítalak, hogy én veled szemben a legnagyobb barátságot, együtt gondolkodást és szeretetet érzem, és azt sem felejttem el, hogy ebben a nekem oly nehéz 1941-ben anyagilag milyen jótét volt a *Híd* és a filmforgatás.”¹⁶

Kevésbé volt felhőtlennek mondható Kodolányi János és a *Híd* kapcsolata. Ahogy a tervezetben láttuk, az induló lapnál 800 pengő fizetéssel alkalmazta őt az Athenaeum, s bár Kodolányinak nagy szüksége volt erre a keresetre, mégis néhány hónap elteltével felmondott, amiről az igazgatótanácsot Jellen Gusztáv, a kiadó vezérigazgatója az 1941. február 4-ei ülésen tájékoztatta.¹⁷ Kodolányi később így emlékezett vissza a történetekre: „Viszonyom a lappal hamar megromlott. Zilahy Lajos több cikkemet kihagyta, közösen megbeszélt témáimat

13 Móricz levele Magoss Olgának, 1940. jan. 6. = *Móricz Zsigmond és Magoss Olga levelezése*. Bp., 1995, Püski Kiadó, 544.

14 Móricz Zsigmond Zilahy Lajosnak, 1940. márc. 10. = *Móricz Zsigmond, a Kelet Népe szerkesztője*, i. m. 80–81. Zilahynak két írása a Kitűnőek Iskolájáról a *Kelet Népe*-ben az 1939. 11. számban és az 1940. 3. számban jelent meg.

15 A Pegazus Filmgyártó és Filmkölszönző Kft.-t 1938-ban alapította meg Zilahy Lajos. Tulajdonostársai Beszedits István (Zilahy unokaöccse) és Buday Tibor voltak. Elsősorban Zilahy regényeit filmesítették meg: *Süt a nap* (1938), *Halálos tavasz* (1939), *Hazajáró lélek* (1940), *Egy tál lencse* (1941), *A szív és a gödölye* (1941), *Szép csillag* (1942), *Valamit visz a víz* (1943).

16 Móricz Zsigmond levele Zilahy Lajosnak, Leányfalu, 1941. dec. 31. = *Móricz Zsigmond, a Kelet Népe szerkesztője*, i. m. 378. Móricz *Betyár* című írásából Zilahy és Jankovich Ferenc írtak forgatókönyvet. 1942-ben *Szép csillag* címmel mutatták be a filmet Fényes Alice és Páger Antal főszereplésével.

17 Kodolányi János: *Visszapillantó tükör*. Bp., 1968, Magvető Kiadó, 386–387.

»elfelejtette«, önkényesen megváltoztatta. [...] Megírván Jellennek, hogy vállalt munkámat nem tudom elvégezni, erkölcsileg lehetetlen helyzetbe jutottam a lapnál, s kértem tőle tisztségem alól való felmentésemet. Jellen válaszlevelében túlságosan érzékenynek nevezett, és a magam hibájául róttá föl, hogy nem tudom érvényesíteni szándékaimat, elképzeléseimet. A kötelékből kiengedett, félévi fizetésemet folyósította, noha én voltam a felmondó, nem a lap. Ezt azzal viszonzotam, hogy a lap fennmaradásáig gyakorta küldtem szépirodalmi természeti írásokat.”¹⁸

Németh László ellenben hosszabb ideig volt a *Híd* főmunkatársa, főképpen azért, mert a színházi kritikák írása számára egy új és érdekes területnek bizonyult: „S ha már a színháznál tartunk: az még bővösebb, belsőbb sziget az irodalmi élet szigettávan. Amikor már remény sem volt rá, hogy az írók országába a régi szívvel mehessek vissza: ide próbáltam visszalopódní, hogy újra élvezhessem, nem is annyira a kritika, mint a tömörebb s gazdagabb irodalmi élet varázsát. S a Hídban, emlékszel, ment is egy ideig: soha nem írtam nagyobb kedvvel, mint ezeket a beszámolókat. Persze csak beugrás volt: hol volt még nekem az az évtizedes összekapcsolásom a színházzal, a színházi kritikával, ami neked Ambrus színházi estéi óta. Melyik nagy színésről tudtam én meg annyit, mint te az epizodista Szerémiről? Csontos engem is vonzott, de ha a képét felidézem, csak azt látom, ahogy a Nemzeti Színházban egy kis padon ül, a bolondozó színészek között. De azért szép volt, s csináltam (mint a lehetetlenné vált íróvilági utazás pótszerét), amíg csak ki nem vertek.”¹⁹

Németh a színikritikák mellett riportokkal, bocskaikerti beszámolókkal, lányairól írt cikkekkel is szerepelt a *Híd*ban, s anyagilag is sokat jelentett számára a főmunkatársi fizetés: „Őszre a Híd főmunkatársa leszek, ötszáz pengőt kapok egy hónapra. A jövedelmeim a Franklin-átalánnyal s a megemelt családi pótlékkal szédítőn fölszöknek: 1200 pengőt keresek, négyszeresét annak, amiből a Tanú-t csináltuk. Ha ez a pénz ruhába, szendvicsbe, bútorba megy, még jobban megrontja családomat. Akkor már próbáljunk inkább nyugdíjat építeni belőle. Toldjatok a házhoz egy kétszobás lakást, mi abba húzódunk; a magunkét kiadjuk. Így a család sem puhul el, s az árváimnak is lesz egy biztos jövedelmi forrásuk. Tizenötezer pengőt szavazok meg, s írom Híd-beli cikkeimet, minden héten egy ívet.”²⁰

Tamási Áron, aki ekkoriban még Kolozsváron élt, az erdélyi irodalmat képviselte a *Híd*ban, s egyben megbízták az erdélyi írók és a lap közötti közvetítéssel is. A *Híd* éppen Észak-Erdély visszatérése idején indult, így természetesen többször is foglalkoztak erdélyi témákkal, közöltek erdélyi szerzőket. A főmunkatársak közül Tamási volt az egyetlen, aki az első számban nem egy programadó

18 Uo.

19 Németh László: Búcsú a kortársaktól = uő.: *Utolsó széttekintés*. Önéletrajzi írások, esszék, drámák, műhelyvallomások. Bp., 1980, Magvető–Szépirodalmi Kiadó.

20 Németh László: Harmadik oldal = uő.: *Magam helyett*. Gyomaendrőd, 2002, Püski Kiadó.

cikkkel, hanem egy novellával jelentkezett, a *Virágzik a csemete* cíművel. A novellák mellett a *Magyari rózsafa* című kisregényével, illetve politikai jellegű írásaival volt jelen a lapban.

Illyés Gyula ajánlására került be a laphoz József Jolán mint szerkesztőségi titkár, ahogy ez Cserépfalvi Imre visszaemlékezéseiben is olvashatjuk: „Különös véletlen folytán Jolán az akkoriban induló Híd című képes folyóiratnál, mint szerkesztőségi titkár, igen kedvére való állást kapott. A nagy siker nem szállt fejébe, továbbra is szorgalmasan dolgozott. A könyvnapon találkoztam a főnökével, Zilahy Lajossal. Igazán jólesett hallani, hogy annyira dicsérte Jolán komolyságát, leleményességét, és nem tréfának szánta, amikor kijelentette, hogy Jolán nélkül már nem is tudna mozdulni sem, annyira kézben tartja a szerkesztőséget.”²¹

A szerkesztőségi munka mellett József Jolánnak cikkei is megjelentek a *Híd*-ban: az *Így látta József Jolán* rovatban filmkritikáit, máskor egy-egy színes kis riportját hozták. Sőt 1943-ban *Pilikán ikrei* című kisregényét is közzölték.²²

Zilahy levélben hívta meg a *Híd* munkatársának Szabó Lőrincet is, aki néhány évvel korábban segédszerkesztője volt Zilahynak a *Magyarországnál*: „Kedves Lőrinc! Próbálunk újra egy fedél alá gyűlni, akik régen együtt voltunk. Nagyon boldog volnék, ha akár verssel, akár prózával már induló számunkban jelen lennél. Kérlek, keresd velem mielőbb az összeköttetést. Szeretettel köszönt Zilahy.”²³

Szabó Lőrinc végül nem lett a lap állandó munkatársa, de néhány fordítását, köztük C. F. Meyer, Robert Browning, Stefan George, Francis Jammes verseit közölte a *Híd*.²⁴

Programadó cikkek, a *Híd* első száma

A lap programadó cikkének kulcsszava a hídépítés volt: „Számos folyóiratunk van, de hiányzik az orgánium, ahol minden magyar érték hangot kaphat, ahol meddő harc helyett egészséges vitában és szabad véleménynyilvánítás útján csiszolódnak az egyéni igazságok egyetemes magyar igazsággá. Hiányzik a fo-

21 Cserépfalvi Imre: *Egy könyvkiadó feljegyzései, 1945–1963*. Bp., 1989, Gondolat Kiadó, 115.

22 József Attila ismeretlen versei. *Híd*, 1941. április 8., 39; Beáta és az ördög. *Így látta József Jolán*. *Híd*, 1941. május 13., 17; Két szerelmes óra. *Így látta József Jolán*. *Híd*, 1941. május 20., 25; Havasi napsütés. *Így látta József Jolán*. *Híd*, 1941. május 27., 27; „Az egész múltat” festi Aba-Novák Vilmos. *Híd*, 1941. június 17., 12–13; József Jolán: Évforduló. *Híd*, 1941. augusztus 26., 27; „Kebünknek baljában mélyen sóhajtozunk.” Egy verselő székely cselédasszony. *Híd*, 1942. december 1., 17; József Jolán krónikája. *Híd*, 1942. október 15., 6; Biztosan süsü lesz a felnőtteknek, amit beszélnek. *Híd*, 1943. július 1.; *Pilikán ikrei*. *Híd*, 1943. augusztus 1.

23 Zilahy Lajos levele Szabó Lőrinchez, 1940. szept. 7. = Kabdebó Lóránt: *Szabó Lőrinc „pere”*. Bp., 2006, Argumentum Kiadó.

24 C. F. Meyer. *Sirályok*. *Híd*, 1940. nov. 22.; *Kiránduláson*. *Híd*, 1940. dec. 20.; Stefan George: *Búsak, ahol találkozunk*, Francis Jammes: *Hol vagy, sziget*; Robert Browning: *Hazagondolás, idegenből*. *Híd*, 1941. ápr. 22., 11; Kettunen Lauri: *Üdvözet a finn Lottának*. *Híd*, 1942. 6. sz. febr. 10., 20; Szabó Lőrinc krónikája. *Híd*, 1942. nov. 15., 6.

lyóirat, melyben látszólagos és valóságos ellentétek megtalálják a kiegyenlítőds útját. Hiányzik a folyóirat, melyben író és tudós, művész és szakember közös munkával a magyar sorskérdések tökéletes megoldására vállalkozik. S hiányzik az írói hang, mely a mai vajdó világ eszméit és eredményeit közel hozza a legszélesebb olvasóközönség lelkéhez. Arra vállalkozunk, hogy e sok hiányt, a fenyegető légüres szellemi tért becsületes, vállvetett munkával betöltsük. [...] Egyesíteni akarjuk a magyar szellem és irodalom minden méltó munkását. Legyen egy hely, ahol szabadon és függetlenül mindenki az egyetemes magyar gondolatot szolgálja. Hisszük, hogy munkánk egyre több fényt, szépséget és igazságot gyűjt majd a Híd hasábjaira, s ezáltal hatását, jótékony befolyását az egész magyar élet megérzi. Hatni akarunk az egész életre, minden egyéniségére és tényezőjére, hogy mélyebb magyar és igazabb ember legyen.”²⁵

Ugyanennek a lapszámnak a 26. oldalán, az *Olvasóinkhoz* című írásban a szerkesztőség lényegében még egyszer megfogalmazta a lap tartalmára vonatkozó terveit: „Folyóiratunk az egész életet felöleli. Az élet és a szellem minden ágának helyet adunk. Az emberi lélek gyönyörködtetését és felfrissítését éppen olyan hivatásunknak tartjuk, mint nevelését és irányítását. Ép valóságérzéssel a valódi és természetes emberi igényeket akarjuk kielégíteni, mert az a legfőbb törekvésünk, hogy a magyar olvasóközönség egyeteme a saját lapját, leghűbb barátját és vezetőjét lássa a Hídban.”

Ezután sorolták fel a tervezett témákat: „kül- és belpolitika, magyar és világ-irodalom, magyarságtudomány, néprajz, nyelvészet, társadalomtudomány, a falu helyzete. Nyelv művelés, az irodalom, színház, mozi és rádió mellett építészet, képzőművészet és zenei élet követése. Tudomány: a csillagászat, az élettan, az orvostudomány, a fizika legújabb és legérdekesebb eredményeinek bemutatása. Technika: repülő és autó. Sport, sőt lósport. Olyan inkább nőket érdeklő témákat is ígértek, mint a divat, a társasági élet és receptek. „Szellemi élményt és nemes mulatságot akarunk adni olvasóinknak. [...] Felkeressük a magyar írókat, tudósokat és művészeket otthonukban. [...] Híd leszünk szellemi irányok és társadalmi osztályok, a magyarság és Európa, mindenekelőtt pedig a szellem és az olvasó között.”²⁶

De mennyiben felelt meg ezeknek a céloknak az első szám összetétele? A szép-irodalmi rész elég változatosnak mondható: Babits Mihálytól az *Erdély* című vers, József Attila három fiataalkori, Bécsben írt, addig ismeretlen költeménye (*Hívogató, Vers, A csapat*), egy Tamási Áron novella (*Virágozik a csemete*), P. Ábrahám Ernő *Székely harangszó* című elbeszélése, illetve egy részlet Márai Sándor megjelenés előtt álló *Kassai őrvjárat* című kötetéből. Két regény közlését kezdik el folytatásokban: Nagy Lajostól az *Egy lány a századfordulón* címűt, amely tizenhárom részével kitarított egészen az év végéig, illetve Nelson Hayes *Ezüst szigetét* Kállay Miklós fiának, Kristófnak a fordításában. Szintén folytatásokban közöl-

25 *Híd*, 1940. szept. 27., 3.

26 *Híd*, 1940. szept. 27., 26.

ték Széchenyi Zsigmond egy-egy indiai vadászélményét. A készülő könyvből minden második számban hoztak egy-egy fotókkal illusztrált részletet, ami nemcsak színesebbé tette a lapot, de egyben jó reklám volt a könyvnek is.²⁷ A külpolitikát Teleki Pál *Erdély visszatért* című írása képviselte, az építészetet Kodolányi János beszélgetése Padányi Gulyás Jenő építésszel az ősi paraszti építkezésről, megőrzésének fontosságáról. A tudomány témájában ez alkalommal a *Csodatevő méhekről* volt szó: a budakeszi „doktor” eredeti gyógymódjáról, miszerint méhszúrással lehet gyógyítani a köszvényt és más betegségeket. Külön rovata volt a nyelvművelésnek (*Beszéljünk magyarul*), közöltek keresztretjtvényeket, vicceket, recepteket, továbbá Tersánszky és Nadányi Zoltán kis színes írásai enyhítették a lap első felének komolyságát.

Az első számban valamennyi főmunkatárs megszólalt. Zilahy Lajos a *Szeszélyek és szenvedélyek oktatói* című cikkében fogalmazta meg véleményét az írók aktuális feladatairól: Platonnal vitatkozva, aki az írókat alkalmatlannak tartotta az állam vezetésére, azt hangsúlyozta, hogy a mai világban az írónak ki kell vennie részét a magyar életből, nem zárkozhat elefántcsonttoronyba, bár az sem feladata, hogy „párthelységek lépcsőin a szárnyát koptassa”.²⁸

Móricz Zsigmond az *Urak és parasztok* című írásának elején Zilahy programjára reflektált: „Híd a magyar társadalmi osztályok közt: híd, főleg a népi réteg felé. Ez a Zilahy Lajos egyik célkitűzése új lapja, a Híd számára. Ebben a munkában szívesen állok mellé, s minden magyar író, ezt csináljuk. Sőt ezt csinálja most már maga az élet. Mert az író csak egy fél lépéssel előzi meg azt, amit az élet aztán úgyis elvégez, s alig is lehet elemezni, hogy az író találta-e ki az újat, vagy csak hozzá hamarabb jutott el a földrengés zajlása, mint a szeizmográfhoz, s főleg hogy általa maradnak meg ennek a rendülésnek a dokumentumai.”

Németh László programadó cikkének címe: *Most, punte, silta*. Már a címválasztással is hangsúlyozta írása mondanivalóját. A Duna menti népek összefogásának szükségességét: „A Híd vagy inkább a Hidak főszerkesztője hídjai közül azt osztotta ki rám, amelyet a szomszédos, kelet-európai népek felé kellene megépítenünk. [...] Nyugodtan mondhatom, nem volt gondolat, amelyben annyira egyet tudtunk volna érteni, mint ebben. Akár dunai, Duna-kárpáti, közép-európai, kelet-közép-európai vagy kelet-európai népeknek tituláltuk magunkat szent összevisszaságban, abban megegyeztünk, hogy annak, ami összeköt, erősebbnek kellene lenni, mint ami elválaszt. [...] Tolsztojnál, Reymontnál, de még a bosnyák Andrić Ivónál is mindig van egy kis haza zöngém, egy kis Móricz Zsigmond-ízem – a nyugatiaknál sohasem. Nézzük csak jól meg legmagyarabb íróinkat, Kemény Zsigmondot. Lángeszű lomposságában akár egy nagy orosz: mondjuk Goncsarov írhatta volna. S nemcsak tősgyökereseink, a föld emberei, hanem a földtől futók, a nyugatosok is mennyire hasonlítanak.

27 Széchenyi Zsigmond: *Nahar*. Indiai vadásznapló, 1–2. Bp., 1940, Vajna és Bokor kiadása.

28 Zilahy Lajos: *Szeszélyek és szenvedélyek oktatói*. *Híd*, 1940. szept. 27., 6–7.

Balkántól iszonyodó »balkanizmusukban« talán még jobban, mint akik vállalták a Balkánt, amelybe belé születtek.”²⁹

A *Híd* mindvégig igyekezett az aktuális lenni olyan értelemben, hogy kapcsolódott a fontosabb politikai eseményekhez is. Ez 1940 szeptemberében Észak-Erdély visszatérése volt, nem véletlen, hogy a címlapon egy erdélyi székely paraszt portréja jelent meg, a lap hátoldalán pedig az *Erdély* című, huszonöt tanulmányt tartalmazó, többkötetes kiadványt reklámozták. A fényképek fő témája szintén az erdélyi bevonulás volt ilyen címekkel, mint *Horthy Kolozsváron 1940. szeptember 15-én, Székely diadalmenet, Magyar bakák Kolozsváron*. Emellett a fontosabb cikkek szerzőiről is jelentettek meg portrékat: Zilahyról, Móriczról unokáival, Németh Lászlóról, Tamási Áronról, Kállay Miklósról, Márairól, Nagy Lajosról, Széchenyi Zsigmondról, Tüdös Kláráról. A fotók mellett néhány rajz tette szebbé a lapot: Szabó Vladimírtól, illetve Szőnyi Istvántól.

Zilahy Lajos a *Híd* körébe vont több magas társadalmi pozíciójú asszonyt is: Zichy Rafaelnéről már volt szó, viszont külön is érdemes bemutatnunk Zsindelyné Tüdös Klárát, aki a *Híd* első számában az utolsó közlemény szerzője. Egy sokoldalúan tehetséges asszonyról van szó, aki jelmeztervezőként, színházi rendezőként és ruhatervezőként egyaránt komoly sikereket ért el. *Pántlika* ruhaszalonjában pedig a népies hímzésekkel díszített magyaros ruhákat népszerűsítette, munkát adva ezzel sok háziiparban dolgozó falusi asszonynak. Tüdös Klára Zsindely Ferenc államtitkár, majd miniszter feleségeként társadalmi befolyását különböző jótékonsági akciók szervezésére fordította, ezek közül a legjelentősebb talán a Györffy István Kollégium megalapítása és támogatása volt, amelynek keretében száz paraszti származású szegény egyetemi hallgató lakhatási és tandíj költségét fedezték.³⁰

A *Híd* első száma Tüdös Klára *Megpróbáltam a lehetetlent* című írásával zárult, amelyben visszapillantott a magyaros ruhák (szőttesek, hímzések) divatba hozása érdekében az elmúlt tíz évben végzett munkájára. Írásához néhány ruha-tervet is mellékelte baranyai szőttes dísszel. A magyaros ruhák vagy éppen a legújabb divattrendek bemutatása mindvégig témája maradt a *Híd*nak.

Anyagi nehézségek – tulajdonosváltás

A *Híd* megindulása után alig több mint nyolc hónap elteltével az Athenaeum vezetőségében már felmerült a lap megszüntetésének gondolata. Az 1941. május 13-ai igazgatótanácsai ülésen Sztamorai János elnök arról számolt be, hogy a lap nem váltotta be a reményeket. Az 1940. évi mérlegben tetemes veszteséget halmozott fel, és az 1941-es évben is év végéig várhatóan 180–200 000 pengő veszteséget termelne. Végül még két hetet adtak a lapnak, mivel Jellen Gusztáv

29 Németh László: Most, punte, silta. *Híd*, 1940. szept. 27., 18–19.

30 *Híd*, 1942. június 15.

tudomása szerint hamarosan állami segílyt fog kapni.³¹ Végül a lap tovább élését Zilahy ajánlata tette lehetővé, amelyet az igazgatótanács 1941. június 10-ei ülésén fogadott el. Zilahy egy kft.-t alapított, amelyben a Sajtófőnökség kívánságára az Athenaeum is részesedést vállalt 2000 pengő erejéig. A további tagok: Zilahy Lajos, Kállay Miklós, Mihályfi Ernő, Móricz Zsigmond, Féja Géza, Németh László, Tamási Áron, Zichy Rafaelné 1000-1000 pengő törzsbetéttel rendelkeztek. A kft. magára vállalta a munkatársak felmondási illetményeit, átvette a terjesztőkkel és hirdetőkkal kötött szerződéseket, az előfizetések visszafizetését. Mivel a lap megszűnése esetén a személyzet leépítésének költsége 30-35 000 pengő lett volna, az előfizetőknek pedig még további 8-10 000 pengőt kellett volna visszafizetni, az Athenaeumnak előnyösebb volt Zilahy ajánlatát elfogadni, s december 31-éig havi 2000 pengővel és a szerkesztőség és kiadóhivatal helységeinek használatát ingyen biztosítani a kft. számára. Ezen felül önköltségen nyomta a lapot, és hatheti nyomdahitelt is adott az év végéig.³² Ez a megoldás biztosította a lap tovább élését, de csökkentette fizetőképességét. Németh László szavaival élve a *Híd* június elsejével „altruista vállalkozássá vált”, mivel hathavi végkielégítésük terhére részvénytársasági tagok lettek, s az Athenaeum helyett 1941. július 22-étől a Híd Kiadó Kft. lett a lap teljes jogú kiadója.³³

Az Athenaeum felügyeletétől megszabadulva egyrészt a lap tartalmi megújításán kezdett dolgozni a szerkesztőség, másrészt új anyagi források felkutatására is szükség volt a fennmaradáshoz, bár már ekkoriban 800-1600 között mozoghatott az előfizetők száma. Tamási Áronnak 1941. november 12-ei Zilahy Lajoshoz írt leveléből némi betekintést nyerhetünk ezekre a törekvésekre: „Osztom azt a nézetet, hogy egy meglevő fegyvert kár volna letenni, vagy valakinek átadni. Így nem marad más gondolat, mint az, hogy próbáljunk jobb lapot csinálni belőle, s bizonyos vonatkozásokban más lapot is. Azon a véleményen vagyok, hogy színvonalasabbá és inkább közérdekűvé kell tenni a lapot. Azt a módot kéne megtalálni, hogy a benne megjelenő jó írásokat ne nyelje el a lap, hanem inkább kiemelje. Ehhez elsősorban jó írások kellene, másodsorban olyan szerkesztési mód, amely csakugyan az érdeklődés és a figyelem középpontjába emeli a jó írást. [...] Elsősorban a baj az elgondolásban és a módszerben van, amellyel a szerkesztés történik. Azoknak a rovatoknak, amelyek a »népszerűsítést« célozzák, el kell maradniuk; a képek szolgálják Magyarország felfedezése célját; a papír legyen jobb és vastagabb; s a tördelés művészebb és a lényegét inkább hangsúlyozó.

Nagy vonásokban így látom a megújítás problémáját. Ehhez a munkához azonban mindenekelőtt pénz kell, s a pénzzel egy időben meg kell találnunk azt a szerkesztőt, aki a Te tekintélyed mellett és elvi utasításaid alapján egyedül a szerkesztés munkájának élve, azt jól meg is tudná csinálni.”³⁴

31 Athenaeum Kiadó igazgatósági ülés jegyzőkönyve, 1941. május 13. MOL Z 723.

32 Athenaeum Igazgatósági ülés jegyzőkönyve, 1941. június 10. MOL Z 723.

33 Németh László levele Gulyás Pálnak, 1941. június 25. = *Egy barátság levelekben*, i. m. 277.

34 Tamási Áron levele Zilahy Lajoshoz, 1941. november 12. OSZK Fond 215/345.

A levél további részében egy óbecsei fiatalembert, Komáromi Sándort ajánl Zilahy figyelmébe, aki 50 000 pengőjével szívesen támogatna egy olyan irodalmi ügyet, amelyet ő is „érdemesnek ítél, s amelyben szellemi munkával maga is részt vehet”.³⁵ Hogy pontosan miben állapodtak meg Komáromival, nem tudjuk, mindenesetre 1941–1944 között Komáromi József Sándor több írásával is szerepelt a *Híd*-ban.³⁶ A Tamási által felvetett irányba azonban nem indult el a lap.

Zilahy tisztában volt a *Híd* gyengeségeivel, ahogy arról egészen őszintén vallott egy Illyés Gyulának írt levelében 1942 januárjában: „Azt írod: nem helyesled a lapomat és általában az utamat. Feltételezed rólam, hogy én helyeslem? Ami a lapot illeti, amikor utoljára beszélgettünk a lap indulása előtt a Palacéban, elmondtam Neked, hogy a forma és a hang nem az én ötletem volt. De nem dobhattam el az alkalmat, valami kis kenyeret és nyilvánosságot jelentett néhány magyar írónak, olyan időkben, amikor a magyar szellemiség ijesztően pusztul. Hidd el, nem magamért tettem, nemcsak hogy egyetlen fillér szerkesztői fizetésem nincs, de súlyos összegekkel táplálom a lapot a Pegazus kasszájából, ami végeredményében az én zsebem. Aztán a magyar filmet sem lehet teljesen a szemétdombon hagyni, sokkal fontosabbnak tartom, mint ti, aki csak a piszkát és tökéletlenségét látjátok.

Talán igazad van. Talán többet érnék mint ember és mint író is, ha úgy a Pegazust, mint a Hidat otthagynám, és visszaülnék oda, ahova legjobban vágyom: íróasztalomhoz. Sokan azt hiszik rólam: a pénz csábít a filmekhez. Ezek nem tudják, hogy ma már, a bel- és külföldi regényhiányban mint író több pénzt kereshetnék, ha ugyan van valami értelme még ennek a szónak. De engem is forgat a kerék, rá vagyok csavarodva, azt érzem, hogy kötelesség tovább csinálni. A feladat néha testet öltve jelenik meg előttünk és húz az ígért: hátha jobban lehet csinálni, mint ahogy legutóbb csináltuk. Szegény Móricz Zsiga a Kelet Népevel vergődik, én a Híddal, aminek szörnyű hibáin mostantól kezdve próbálok valamit javítani, mert van még egy kis szusz bennem – és gondolom, te se rózságyba fekszel le esténként, párnád alatt a Magyar Csillaggal. Nincs irodalom, nincsenek írók s nekünk is közös bűnünk, hogy nem írunk eleget. Hát szóval, nem hogy megbántottál volna, de titkolt sebem lüktetésére tapintottál. És ha már olvasót szereztem Benned, engedd meg, hogy elküldjem prózai munkáim tíz kötetét, amely most jelent meg összegyűjtve. Bizonyára akad közte, amit még nem ismersz. De persze nem sürgetlek: évekig ráérsz elolvasni. Én hamarabb nekidülök új könyveidnek, amikkel még adós vagyok önmagamnak.

Nyakas ember vagyok: nem alkuszom. Adj egy verset vagy rövid krónikát a Híd-nak, kapsz érte egy hosszabb elbeszélést. A Híd nagyon rossz. De most

35 Uo.

36 Az 1942. március 17-ei számban például két verse jelent meg: Még hallom, Megtérsz te is; az 1942. április 7-iben egy riportszerű novellája: Cukrot kaptam a Mária-Valérián; az 1942. június 15-ei számban pedig a Györffy István Kollégiumot támogató társaság összejöveteléről számolt be.

majd talán valamivel jobb lesz. És elvégre a Móricz, Tamási, Németh neve és a többieké mégsem taszíthat ilyen gögös messzeségbe tőlünk téged, akit valamennyien nagyon szeretünk, és nagyon sokra becsülünk.”³⁷

A *Híd* szerkesztői tehát állandóan kísérletezve, folytonos anyagi nehézségekkel küszködve, de fenn tudták tartani a lapot, és képesek voltak a főmunkatársak fizetését is kigazdálkodni: az átalakulás hónapjai (június és július) után, legalábbis az 1941-es évben, az év végéig ismét megkaphatták a havi 500 pengőt.³⁸ Ennek ellenére az is igaz, hogy a lap anyagi alapja az Athenaeummal történt szakítás után többször is bizonytalanná vált, sőt felmerült a megszűnés lehetősége is. Például egy év múlva, 1942 májusában Móricz tényként közölte a *Híd* megszűnését Kardosné Magoss Olgával: „Különben a folyóiratokra rossz idők járnak. A *Híd* a héten megszűnt. Nem voltak képesek fenntartani. Ők sem. Mihelyt megérzi a közönség egy lapon, hogy egy kicsit komolyabb, már nem veszi meg, elkerüli. Olyan fanatizmus viszont egyikünkben sincs, hogy országot tudjon felordítani. De nem is lehet. A cenzúra mellett az ember semmit sem adhat, csak lélöttyöket.”³⁹

A terjedelem csökkentése árán azonban újból sikerült megmenteni a lapot: 1942 júniusától kezdve csak kéthetente jelent meg a *Híd*, de a korábbival azonos terjedelemben és áron.

Népszerűsítés, reklámakciók

A *Híd* mindvégig megtartotta színvonalas ismeretterjesztő jellegét, bár rövid történetének második felében már nélkülöznie kellett Móricz Zsigmond és Németh László írásait is. Nagy reklámmal dolgoztak, a megyei lapokban többször is hirdették a *Hídat*, illetve felolvasó estjeiket, sőt különböző pályázatokkal is igyekeztek ébren tartani olvasóik kíváncsiságát. A *Pápai Hírlap* 1941. április 26-ai számában például így népszerűsítették a lapot:

„A *Híd* legújabb száma érdekes tartalommal jelent meg. A legújabb szám írói: Féja Géza, Gagy László, Kodolányi János, Móricz Zsigmond, Nagy Lajos, Németh László, Szabó Lőrinc, Tamási Áron, Tersánszky J. Jenő. Ezen kívül nagy képes riportokban számolnak be a magyar honvédség bevonulásáról a Délvidékre. »Amit az élet ír« 1000 pengős pályázata, rejtvény és számos olvasnivaló van még a *Híd* legújabb számában. – Főszerkesztő: Zilahy Lajos. Felelős szerkesztő: Kállay Miklós. Mutatványszámot készséggel küld a kiadóhivatal: Buda-

37 Zilahy Lajos levele Illyés Gyulának, 1942. jan. 1. OSZK Fond 215/179.

38 Móricz Zsigmondnak az adóbevalláshoz kiadott keresetigazolás szerint 1941-ben a *Híd* Lapkiadó Kft.-től társasági törzstag fizetesként 2500 pengőt, írói tiszteletdíjként további 120 pengőt kapott. PIM kéziratár M100/5328.

39 Móricz Zsigmond Kardosné Magoss Olgának, Leányfalu, 1942. május 21. *Móricz Zsigmond, a Kelet Népe szerkesztője*, i. m. 470.

pest VII. Erzsébet körút 7. sz. Előfizetési díj egynegyed évre 6 P, félévre 12 P, egy évre 24 P, mely havonta 2 pengőként is fizethető.”⁴⁰

Tervbe vették rendszeres Híd-estek tartását is: „A Híd írói be fogják járni az ország nagyobb városait és irodalmi esték keretében teremtenek szorosabb kapcsolatot az élő magyar irodalom és a magyar közönség között” – olvashatjuk a *Híd* 1940/3. számában.⁴¹ Két ilyen megtartott estről képes beszámolót olvashattunk a lapban: elsőre 1940. október 27-én került sor Komáromban, a Jókai Egyesület meghívására, a másodikat Kassán rendezték. Fellépett: Zilahy Lajos, Féja Géza, Tersánszky J. Jenő. Szavalt Féja Magdolna, énekelt Karády Katalin.⁴²

Vonzóvá tette a *Hídat* igényes fotóanyaga. Escher Károly miután a *Pesti Napló* képes melléklete 1939 nyarán megszűnt, a *Film Színház Irodalom* mellett elsősorban a *Hídnak* dolgozott. Zilahy még az *Est*-lapoktól ismerte Eschert, akinek első szignált képe (a Magyar bakák Kolozsváron) a *Híd* 1. számában dupla oldalon jelent meg. Első címlapképét az I. évfolyam 9. számában (1940. november 22.) találhatjuk, amely Kós Zsófi színésznőt ábrázolja, aki a *Kalotaszegi balladában* Sári bíró lányát alakította. A portrék mellett jó pár életképe is megjelent Eschernek a *Hídban*.⁴³

Jó példányszámnövelőnek bizonyultak a különböző pályázatok is. Az 1940. december 6-ai számban pályázatot hirdettek „Amit az Élet ír...” címmel. Arra kérték az olvasókat, hogy saját élettörténetüket írják meg érdekes formában. 500, 300 és 200 pengős díjat tűztek ki a legjobbaknak, sőt kilátásba helyezték, hogy a legérdekesebb történeteket akár meg is filmesítik. Az eredményhirdetést a májusi számba ígérték, de az érdekesebb írások közlése már az 1940. december 20-aiában elkezdődött. Az 1941. május 27-ei számban zárták le a pályázatot, új írásokat már nem fogadtak, de a már beküldöttek közlését folytatták.

Szintén az 1940. december 6-ai számban jelent meg a „Keresse meg a fejét!” című felhívás. A szegedi színházban a nézőtérrel készült fotón tizenöt fejet karikáztak be. Ha valaki magára ismert és jelentkezett, könyvjutalomban részesült.⁴⁴ A 13. számban (1940. dec. 20.) fotópályázatot is hirdettek, „érdekes riportképek” beküldését kérték. Egy képért akár 100–200 pengőt is ígérték, a verseny győztese pedig egy fényképezőgépet nyerhetett.⁴⁵

Már az I. évfolyam számaiban megjelentek a színházi fotók, illetve plakátok: Ilyen volt a *Dankó Pista és a Balalajka* című film egy plakátja vagy Hajmássy Ilona egész oldalas fényképe.⁴⁶ Az 1940. december 20-ai szám filmes fotókat

40 A hirdetés megjelent: Eger, 1941. ápr. 25., illetve *Pápai Hírlap*, 1941. ápr. 26.

41 *Híd*, 1940. okt. 11.

42 Ld. *Híd*, 1940/13, dec. 20-ai szám.

43 Albertini Béla: Az ismeretlen ismerős. Adalékok Escher Károly munkásságából és életéből, 1939–1944. *Fotóriporter*, 2010, 4. sz.

44 *Híd*, 1940/11. sz., dec. 6., 27.

45 Legyen fotóriporter a közönség! *Híd*, 1940. dec. 20., 59.

46 *Híd*, 1940. dec. 6., 28–29.

közölt: Lukács Margitról Jávor Pállal, Hajmássy Ilona Nelson Eddyvel, Tolnay Klári Jávor Pállal.⁴⁷ Az 1941. május 20-ai szám képes melléklete híres emberek gyermekkori fotóját közölte *Mikor még kicsik voltak* címmel.

A Híd végnapjai

Az 1944-es évben összesen 18 szám jelent meg a *Hídből*, a szeptember 15-ei volt az utolsó, de Zilahy már a német megszállás után levette nevét a lapról.⁴⁸

Az utolsó év a lap lassú elhalásának ideje. Kéthetente jelent meg (1-jén és 15-én) ötven oldal terjedelemben, minden számban hoztak egy kisregényt, amit a címlapon is mindig hirdettek, s amely már önmagában kitett nyolc-kilenc oldalt. Ilyen mennyiségben természetesen nem volt könnyű a kisregénynek nevezett hosszabb elbeszéléseket szállítani, így a közölt írások színvonala elég egyenetlen volt: Takáts Gyula *A pisztrángtenyésztő Felicián* és *Az a fekete rák*, Veres Péter *Bérese* és Ignác Rózsa *Tizenkét szalmazsák* című kisregénye mellett hozták például Máthé László, Fertsek Ferenc, Farkas János, Mátyás Ferenc egy-egy írását is.⁴⁹

A kisregényen kívül minden számban volt még további egy-két elbeszélés és néhány vers is. Többször szerepeltek Jékely Zoltán, Takáts Gyula, Tersánszky, Bohuniczky Szefi, Jankovich Ferenc írásai.⁵⁰ Megmaradt a főzörovat és a keresztrejtvény. Külön rovata volt a könyvismertetéseknek. A fotók egyre gyakrabban háborús életképeket ábrázoltak. A cenzúra miatt egyre több téma vált kerüldendővé, a *Híd* egyre érdektelenebbé vált, mígnem 1944 szeptemberében megszűnt.

(Folytatjuk)

47 1940. dec. 20., 60–61.

48 Az 1944/7, április 1-jei számától kezdve nem szerepel Zilahy neve a *Híd* impresszumában.

49 Nagy István: Darkó úr és a többiek. *Híd*, 1944/1, 32–41; Máthé László: Nem nőnek a fák az égig. *Híd*, 1944/2, 35–43; Takáts Gyula: A pisztrángtenyésztő Felicián. *Híd*, 1944/3, 35–44; Veres Péter: Bérese. *Híd*, 1944/4, 36–44; Farkas János: Julika. *Híd*, 1944/7, 31–42; Joachim Maass: A nebraskai hó. *Híd*, 1944/10, 34–40; Fertsek Ferenc: Hajnali találkozás. *Híd*, 1944/11, 36–43; Ignác Rózsa: Tizenkét szalmazsák. *Híd*, 1944/12, 34–45; Szombathy Viktor: Játék a hegyen. *Híd*, 1944/13, 34–44; Takáts Gyula: Az a fekete rák. *Híd*, 1944/14, 24–29 és 15, 23–27.

50 Bohuniczky: A nyaklánc. *Híd*, 1944/10, 6–8; Bohuniczky: Az idegen (e). *Híd*, 1944/15, 8–10; Cs. Szabó László: Páris éjjele (e). *Híd*, 1944/7, 7–8; Jankovich Ferenc: Ó, adjátok vissza (v). *Híd*, 1944/10, 18; Jékely: Ösztendő éjszakája. *Híd*, 1944/1, 6; Jékely: Elszalasztott alkalom. Történet a Tabán utolsó napjaiból (e). *Híd*, 1944/4, 8–9; Jékely: Három a tánc (e). *Híd*, 1944/18, 11–13; Mándy Iván: Villám (e). *Híd*, 1944/16, 26–29; Takáts Gyula: Vízparti kínlódás (v). *Híd*, 1944/10, 10; Tersánszky: Az öreg raktáros (e). *Híd*, 1944/3, 18–19; Takáts Gyula: Jó reggelt! (v). *Híd*, 1944/18, 13.